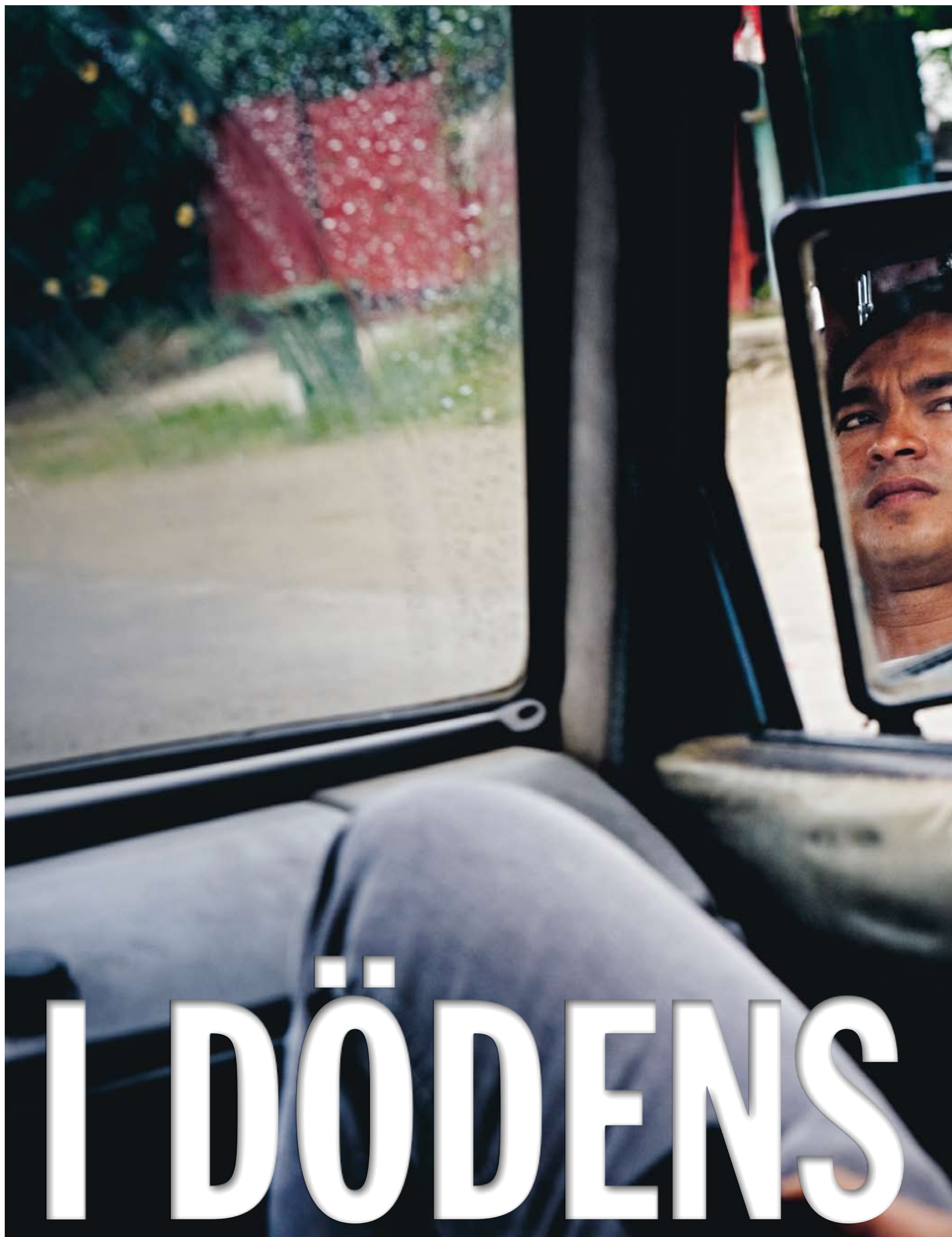

10 Reportage

DAGENS ETC • #15 2010 www.etc.se

I DÖDENS

VÅLD Filippinerna skakas av ett ökande politiskt våld inför valet i maj. I november massakrerades 57 politiker och journalister på valrörelsens första dag. Men ingen som följt filippinsk politik blev förvånad. Över 1 000 utomrättsliga avrättningar har ägt rum de senaste tio åren. Dödspatruller – med kopplingar till polisen och militären – har gett nationen öknamnet "Asiens Colombia".

TEXT: MARTIN SCHIBBYE
FOTO: JONAS GRATZER

HJULSPÅR

”Regimen blir allt mer desperat i sin iver att undanröja alla hot”

På väg hem från jobbet plockas Rebelyn Pitao upp av två okända män som tvingar in henne i en vit van. Hennes mun tejpas med gaffatejp och byxorna dras ner. Sedan huggs hon med ett spetsigt föremål. Två hugg i bröstet. Ett genom lungan. Ett genom levern. Kroppen hittas ett dygn senare i floden som rinner genom staden Davao i södra Filippinerna.

– Det är bättre att du läser rapporten innan du träffar mamman, så slipper hon berätta detaljerna, säger den 30-åriga Kelly Delegado, ordförande i människorättsorganisationen Karapatan, samtidigt som jeepen svänger in framför cementhuset med plåttak.

Varje månad besöker han familjer som förlorat anhöriga i utomrättsliga avrättningar för att informera dem om det senaste i utredningarna. Men oftast finns det inte så mycket nytt att berätta.

– Hon var en oskyldig dotter, lite blyg, säger den sörjande mamman i ett tomt flickrum med armarna kring marmorurnan med aska.

Trädgården är full med ved och höns. Sedan begravningen i våras har vare sig mamman eller den dotter hon har kvar i livet vågat lämna huset. Bakgrunden till familjens olycka är att fadern, Leoncio Pitao, är en känd gerillaledare i den Nya Folkarmén. När ett mord på hans bror inte fick honom att komma ner från bergen mördades även hans dotter.

– Det är närmast tradition inför ett val med omfattande utomrättsliga avrättningar. Regimen blir allt mer desperat i sin iver att undanröja alla hot, säger Kelly Delegado, tänder en cigarett och kör vidare i dödens hjulspår.

Gammal våldskultur

Ingen vet riktigt när det började. Våldskulturen på Filippinerna är lika gammal som nationen själv. Trehundra år av spansk kolonialism och ett halvt sekel under USA fram till självständigheten 1946 följdes av mörka decennier under diktatorn Marcos och hans skosamlade hustru. Men den folkliga revolutionen som sopade bort diktaturen 1986 löste inte upp landets konflikter. Det politiska livet i Filippinerna domineras fortfarande av en liten elit med starka band till USA och valrörelserna kantas av våld.

Bakgrunden till mordvågen är att den sittande regeringen med president Gloria Arroyo i spetsen 2001 bestämde sig för att få ett slut på konflikten med landets gerillagrupper.

– Resultatet ser du här, säger Kelly och håller upp en trave med gulnade mappar med gummisnoddar kring.

Alla innehåller dokumentation av utomrättsliga avrättningar av fackföreningskämpar, bönder, läkare, oppositionella politiker och journalister. Totalt har det blivit 1 118 fall sedan 2001.

– Regeringens antigerillaoperation ”Oplan Bantay Laya” slår främst mot den obebäpnade legala oppositionen, inte mot gerillan, säger Kelly.

2007 blev situationen så alarmerande att FN sände sin särskilde rapportör för utomrättsliga avrättningar, Philip Alston, som riktade skarp kritik mot den filippinska militären och regeringens passivitet. Regeringen svarade med en egen kommission som även den konstaterade att ”en grupp med militär kapacitet” låg bakom flera av morderna. Men inget hände. De fällande domarna uteblev. Mordvågen rullade på.

– Bristen på fällande domar har spätt på våldet och rättslösheten eftersom

budskapet blir att man kan komma undan med att mörda politiska fiender, säger Kelly Delegado.

Men vad finns det då för bevis för att militären skulle vara inblandad och stämpla civila organisationer som statens fiender?

– För ett år sedan läckte ett dokument ut från militären med namnet ”Order of Battle”. Där återfanns ▶

FRIAS I RÄTTEN
”Budskapet blir att man kan komma undan med att mörda politiska fiender.”

PÅ LISTAN. När Meriro C Poquitas fick reda på att hon tack vare sitt arbete i en människorättsorganisation fanns med på militärens lista flydde hon med sina två yngsta barn.

ANKLAGADE. Lunchrast i fängelset. Ett tjugotal politiska fångar står anklagade för att ha samarbetat med gerillan.

ÄRRAD. "Jag har blivit skjuten, knivhuggen och fängslad", säger radiojournalisten Alexander "Lex" Adonis och drar upp t-shirten med texten "Stop Killing Journalists" för att visa ären efter knivhuggen.

HOTAD. Kommer någon att dömas för de politiska morderna? Kommer de mänskliga rättigheterna att respekteras under den kommande valrörelsen? Kelly Delegado som lever under hot har mycket att fundera på.

Fakta Filippinerna

VALET 10 MAJ:

■ Filippinerna präglas i mångt och mycket alltjämt av ett feudalt system där 200 familjer styr över politik och ekonomi. Den styrande koalitionen på Filippinerna utsåg i höstas den sittande försvarsministern Gilberto Teodoro som sin presidentkandidat. Beskedet satte stopp för spekulationerna att den sittande presidenten Gloria Arroyo skulle ändra konstitutionen för att ställa upp igen. Hans huvudmotståndare i valet blir hans kusin Benigno "Noynoy" Aquino som är son till den förre presidenten Corazon Aquino.

VALSYSTEMET

■ Utöver den hårda repressionen mot vänsteraktivister finns formella politiska hinder. Endast 20 procent av ledamöterna i parlamentet väljs partipolitiskt. Övriga ledamöter väljs i distrikten genom personval som i hög grad domineras av lokala politiska dynastier. Av de partier som ställer upp med partilister kan inget parti vinna mer än tre mandat, oavsett antalet röster, vilket inbjuder till partisplittring, taktikröstning och ett överlag svagt partiväsande.

AMPATUANMASSAKERN

■ I november skakades Filippinerna av en massaker då den sittande guvernörens klan i västra Mindanao satte stopp för konkurrenten Esmails Mangudadatus politiska karriär. De fem minibussarna med 57 politiker och

journalister däribland makan Genalyn Mangudadatu som var på väg för att registrera maken inför valet mördades. Andal Ampatuan Jr, borgmästare i området Datu Unsay och medlem i Arroyos regerande koalition, är huvudmisstänkt som ansvarig till dådet. 161 personer har delgivits misstanke och rättsprocessen pågår.

KONFLIKTEN MED LANDETS GERILLOR

■ New Peoples Army (Nya Folkarmén) är den väpnade grenen av det maoistiska kommunistpartiet CPP. De politiska kraven är jordreform och nationalisering av utländska företag. Men gerillan anklagas även för mord på olikänkande, utpressning och kidnappningar. NPA finns med på EU:s terrorlista. NPA och Filippinernas regering enades i slutet av 2009 om att hålla nya fredssamtal. NPA beräknas ha 9 000 beväpnade medlemmar. Konflikten beräknar man har kostat cirka 40 000 människoliv.

■ Milf är den största muslimska rebellgruppen i Filippinerna. De har länge slagits för en separat islamskt stat i det katolskt dominerade Filippinerna. En konflikt som kostat över 120 000 människor livet. Sporadiska fredssamtal har inte fått ett slut på våldet. En utbrytargrupp, den mindre Abu Sayyaf-gerillan är känd som ännu mer radikal och står bakom flera kontroversiella kidnappningar de senaste åren.

Källa: Utrikespolitiska Institutet

"Valurnor stjäls, all räkning sker manuellt, man adderar fel, falska valseđlar, falska kandidater, falska namn på riktiga kandidater, smutskastning, man stämmer motståndarkandidaten, man mutar vallokalspersonalen. Man köper röster av fattiga, man säljer sin rost till flera kandidater. Man betalar folk för att inte gå och rösta, man sätter upp vägspärrar så att folk inte kommer fram till vallokalen, man flyttar vallokalen till en okänd plats dagen innan valet, man betalar gangsters för att skrämna folk att rösta på ett visst sätt, man mördar motståndarkandidaten etc etc."

Socialdemokratiska riksdagsledamoten Olle Thorell summerar sina intryck som valövervakare på Filippinerna 2007.

SITUATIONEN FÖR DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

■ Människorättsorganisationen Karapatan har registrerat 1 118 fall av summariska avrättningar sedan 2001. Många offer har varit individer som har drivit jordreformfrågor. Andra har varit engagerade präster eller arbetare och fackföreningsledare som kämpar för rättvisa löner och bättre arbetsvillkor.

FILIPPINERNA FARLIGAST FÖR JOURNALISTER 2009

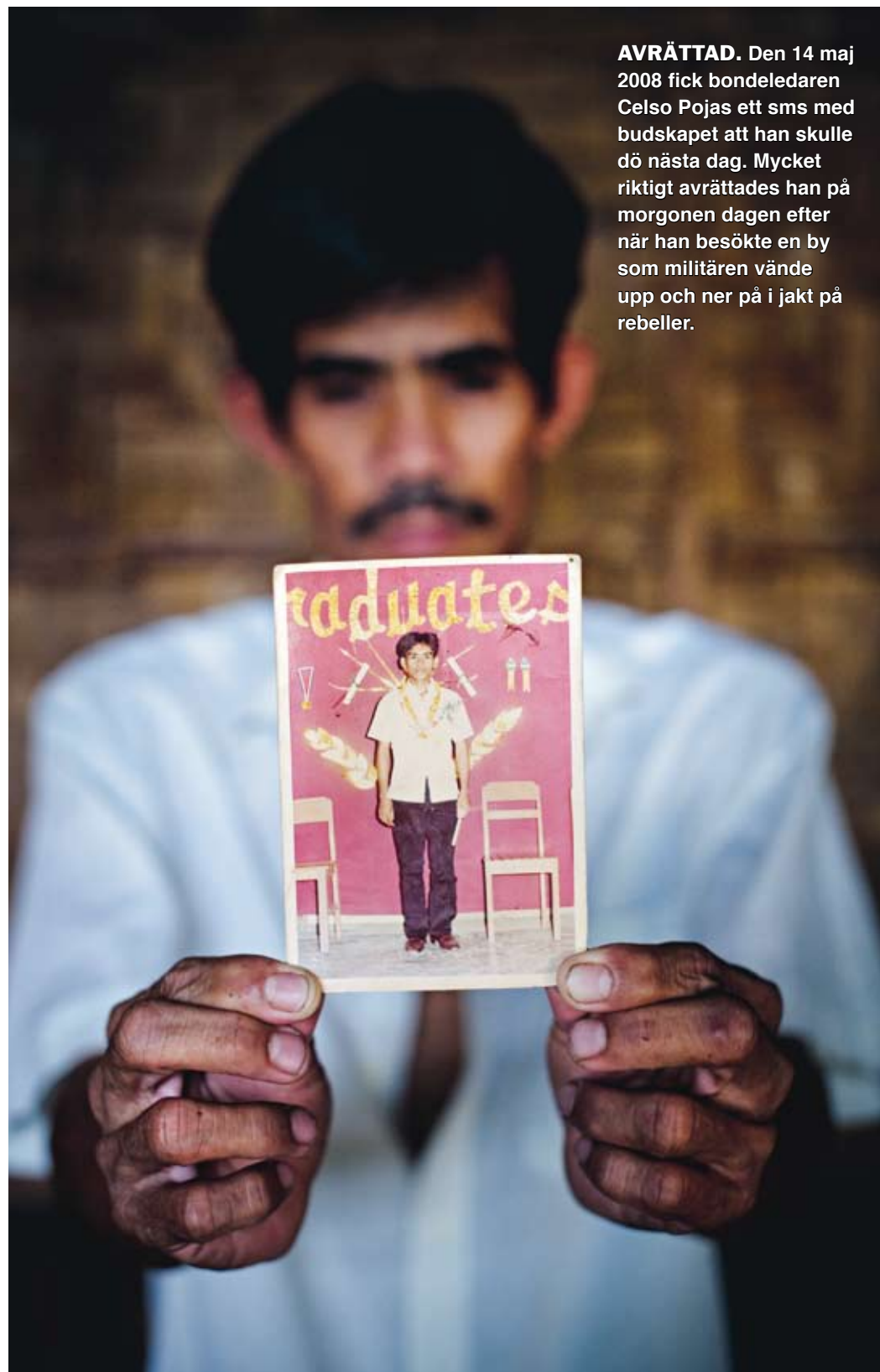
■ Under 2009 dödades totalt 137 journalister och medarbetare till journalister runt om i världen, rapporterar den internationella journalistorganisationen, IFJ, International Federation of Journalists. Filippinerna, Mexiko

och Somalia var de farligaste länderna för journalister att verka i. Filippinerna var den farligaste demokratin i fredstid att arbeta i som journalist.

LÄS MER:

■ Human Rights Watch kom 2009 med rapporten "You Can Die Any Time: Death Squad Killings in Mindanao" som behandlar inte bara de politiska morderna utan även mord på gatubarn och påstått kriminella i Davao. <http://www.hrw.org/en/reports/2009/04/06/you-can-die-any-time>

■ 2009 Year-end Report on the Human Rights Situation in the Philippines <http://www.karapatan.org/2009-HR-Report>

AVRÄTTAD. Den 14 maj 2008 fick bondeledaren Celso Pojas ett sms med budskapet att han skulle dö nästa dag. Mycket riktigt avrättades han på morgonen dagen efter när han besökte en by som militären vände upp och ner på i jakt på rebeller.

”Den enda jord min son själv

► 158 civila organisationer och 122 individer. Näst överst på listan fanns mitt namn, säger Kelly Delegado.

Överst på listan stod bondeledaren Celso Pojas.
– Ta fram hans mapp, så kör vi dit säger Kelly och hoppar in i bilen.

En fjärdedel är analfabeter

Färden ut från staden Davao går genom oändliga rader av bananplantager. Filippinerna är en av världens största exportörer och här pumpar produktionens hjärta. Området är även ett av de fattigaste: Medellivslängden är landets lägsta med i snitt 57 år – en fjärdedel är analfabeter.

Men regionen är mycket rik på olja, mineraler och andra naturresurser. De stora jordägarna och gruvbolagen har tillåtits utrusta egna privatarméer för att skydda sig mot rebeller.

Byn som Celso Pojas bodde i har under de senaste åren flera gånger ockuperats av militären eftersom invånarna anklagats för samröre med gerillan och i de

omkringliggande bergen skyddas mark som tagits över av gruvbolag av filippinsk militär.

Framme i byn sitter den senige 72-åriga Felix Pojas utanför ett enkelt trähus med en bild på sin son.

– Det som gjorde Celso Pojas kontroversiell var hans krav på en jordreform. Som ordförande för de jordlösa tog han strid mot jordägarna, berättar fadern och visar oss sonens grav.

– Den enda jord min son själv ägde är den han begravdes i. Det är en stor tragedi för en far att begrava sin son. Hade han varit sjuk hade jag kunnat hantera det, men nu gör det ont, så ont, säger Felix Pojas med gråten i halsen.

”Hopplöst att vara advokat”

Ytterligare ett par timmars bildfärd från staden Davao sitter människorättsadvokaten Antonio Azarcon 58 och

sippar på en rejäl grogg på sin egen restaurang. Ljuslyktorna och coverbandet kan inte dölja det faktum att lokalen är nästan helt folktom.

MÖRDAD SON

”Hade han varit sjuk hade jag kunnat hantera det, men nu gör det ont, så ont.”

– Det är farligare i dag än under Marcosdiktaturen. Då visste man att det rådde undantagstillstånd och att vanliga lagar inte gällde. Det var mer rent spel. Men i dag när det ska vara demokratiskt och människor ändå mördas är det helt hopplöst att vara advokat, säger han och sveper glaset.

Frustrationen är begriplig. Han har jobbat på ön Mindanao sedan 1995 utan att ett enda politiskt mord klarats upp. Inget har ens gått till rättegång.

– Folk är rädda. Många går runt som levande döda, de är inte längre människor utan har slutat leva, säger Antonio Azarcon.

Han menar att det gör hans roll som advokat allt viktigare.

GÖMD. Änkan, Maryjane D. Espra var gift med gerillaledaren Paragaos bror.

”Han bytte efternamn för att inte associeras med brodern. Men det hjälpte inte. Den 13 juni mördades han”, säger hon.

Sedan dess har hon levt gömd eftersom hon vet namnet på mördaren.

”Innan han gick den morgonen kysste han mig och min sju månaders mage hej då. Han sa att om något hände honom var det armechefén som var den skyldige. Men jag vågar inte stämna dem. Vem skulle hjälpa mig?”

SKJUTEN. Ben är en ärrad fackföreningsledare. Bokstavigen. På väg till ett möte sköts han i halsen av maskerade män på motorcykel. Men överlevde mirakulöst. Hans kollega hade inte samma tur.

STOPP. På stadshuset blir det inga intervjuer. Men borgmästaren Duterte förnekar existensen av dödsskavdroner i staden.

PROTEST. Ludenio S Moncon är 17 år och tillhör ursprungsbefolkningen Lumads. När hans far sköts ihjäl i våras efter att ha protesterat mot gruvbolagens framfart, bestämde han sig för att gå i faderns fotspår och protestera.

ägde är den han begravdes i”

– Om vi advokater inte kan ge hopp om att rättvisa kan skipas kommer samhället lösas upp. Var tror du alla släktingar till offer skulle göra om de tappade hoppet? Om de slutade att komma till mitt kontor? De hade gått upp i bergen. Det hade blivit inbördeskrig.

I opinionsmätningarna inför valet ser det ut som om den sittande presidentens koalition kommer förlora makten till den före detta presidentens son. Storpolitik på Filippinerna är en fråga för ett fåtal familjer.

Enligt Antonio Azarcon beror det på att politik på Filippinerna handlar om två saker: Vapen och pengar.

– Alla större politiker har egna privatarméer. För att bli vald här på Mindanao behöver du stöd av de stora gruv- och skogsbolagen.

Själv valde han att ställa upp i 2007 års guvernörsväl. Men trots att han ledde i opinionsundersökningarna förlorade han stort även i sin egen hemstad när rösterna räknats.

– Jag kan namnge mördare och peka ut militärer och

därför kommer jag nog inte vinna ett val här på Mindanao, säger han.

Men kandidera vill han för att ge människor hopp om ett alternativ.

– Ibland vill jag skaffa en revolver, säga ”make my day” och skjuta tillbaka, men så sätter jag mig ner och skriver ännu en rapport om en försvunnen person.

Riskfyllt arbete

Frustrationen och rädslan syns också i Kelly Delegados ögon. Att samla bevis mot militären och dödspatrullerna är inte riskfritt. Hans företrädare på ordförandeposten i människorättsorganisationen lever inte längre och själv sover han efter att ha mottagit flera hot aldrig fler än två nätter på ett och samma ställe.

– För att kunna slappna av super jag mig full och

sjunger karaoke, det är det enda som hjälper, säger han och skrattar.

Men situationen är inte nattsvart. Trots mordvågen är den civila oppositionen till presidenten med bonde-, student- och kvinnoorganisationer mer aktiva än någonsin. Mordet på Celso Pijos har enat småbönder och jordlösa och flera begravningar har den senaste tiden förvandlats till demonstrationståg mot regeringens passivitet.

Kelly Delegado hoppas att det internationella samfundet inför valet tydligare kräver att avrättningar av oppositionella utreds.

– Landets politiska scen är som tagen ur en vildavästernfilm, om inte ansvariga politiker och militärer ställs till svars kommer dödsiffran fortsätta att stiga, säger Kelly Delegado, och tändar en ny cigarett. ■

VILDVÄSTERN
”Landets politiska scen är som tagen ur en Vildavästernfilm”.